

Toidulaulik René Eespere ooper

Heili Vaus-Tamm

RENÉ EESPERE ooper "GURMAANID 2": I ja II vaatuse libreto Ervin Ōunapuu, III vaatuse libreto René Eespere; dirigent Arvo Volmer, lavastaja ja kunstnik Ervin Ōunapuu. Osades Jassi Zahharov, Riina Airene, Rauno Elp, Priit Volmer, Mart Madiste. Esietendus rahvusoperis Estonia 3. III.

Iga uus eesti ooper on meie uudisooperite põuas suur sündmus ja rõõmustav nähtus. René Eespere – Ervin Ōunapuu tandem on liiks hakkama saanud väga stiilse tulemusega. Koos tegevustiku, laval kokkamise ja videoga on see lavastus ooperiteatri kohta märkimisväärselt kaasaegse lahenduse ning dramaturgilise tasemega teos.

Pahelis-kriminaalselt süžeelt ja hoogsalt tegevuselt meenutab lugu kõige rohkem XX sajandi II pooles loodud thriller-muusikale. "Gurmaane" on hea kuulata ja mugav vaadata, orkester ei mata lauljaid, kõik on kuulda. Muusika on ere ja läheb tegevusega nüanssideni kaasa, võib isegi öelda, et see on filmilikult illustreeriv. Tegevus on psühholoogiline, põnev, üllatab päüntides ja finesses hea dramaturgiaga.

Ooperi esimene vaatus etendus iseseisva teosena 2002. aastal kammerooperina. Nüüd on lisatud teine ja kolmas vaatus ning Eesti muusikas üks terviklik täismõodus ooper juures.

Botticelli lõuend praeks

Ooperi algversioon räägib rikkast ("Pole väärtust rahal") kunstikogujast. Parunist, kes oksjonil 10 miljoni eest ostetud Botticelli "Dante portree" lõuendi õhtusöögiks rituaalselt ära praeb ja koos külla palutud vaimulikuga orgialikus ekstaasis ära sööb. Jassi Zahharovi (Parun) tugev, elujõuline ja maskuliinselt meeleline lavakuju jõuab just esimeses vaatuses kõige eredamalt publikuni. Eespere-Ōunapuu ooper erineb klassikalisest ooperitraditsioonist meeldivalt just seetõttu, et tegevus läheb kohe lahti. Konflikt luuakse esimeses vaatuses, pole mingit venivat sissejuhatast. Teiste vaatuste tegevus (küll igati loogiline ja haarav) enam sellise tiheduseni siiski ei küüni.

Teises vaatuses näeme gurmaanist Paruni elu pahupoolt, tema originaallõuendite söömise illusioon saab purustatud. Langeb kate ka pimedada vürstinna kujult, kes osutub Paruni endaga lähedastes suhetes olnud naiseks. Vaatus lõpeb sellega, et pettumusest meeleto Parun

Jassi Zahharov ja Riina Airene hoilavad ooperis üleval psühholoogilist pinget.

HARRI ROSPU

tapab oma abilise, kes osutub naise pojaks. Lõppvaatus näitab peategelast hullumajas, teda külastab ratastooli-nukukeseks muutunud naine. Vaimulikust hulluarstiks teisenevad kaaslane viib Paruni taas kord mõttes endistesse aegadesse, et siis talle kiire lõpp teha.

Selle ooperi kulminatsioon on vaieldamatult I vaatuse finaalis – söömajaas. Kammerooperi esietendusel mõjus teos võimsalt ja terviklikult. Suure ooperi teised vaatused on marginaalsemad ja vaibuvad. Ka II vaatuse Paruni ja naise tüli, ega isegi tapmine tekita erilist emotsiooni. Sellise ülesehituse tõttu ei jää ooperi lõpuks enam kuigi tugevat emotsionaalset laengut järele.

Muusikalisele fragmentaarsusele vaatamata on teost läbiv pinge ja areng märkimisväärsed. Selle annavad alateadvusesse kanduv vemmeldav rütm ja sisulisi kaari moodustavad juhtmotiivid.

Huvitav on aga see, et kui tegevus ei saavuta enam I vaatuse mitmekülgsust, läheb muusika läbikomponeeritumaks ja ühtsemaks. Kui I vaatuses reageerib muusika lühikeste löikudena tegevusele, siis edaspidi kuuleb pikemaid orkestrilliine, kuigi orkester taandub delikaatselt iga kord, kui laulja sisse astub. Kahtlemata teeb ka see sümfoniilise liini katkendlikumaks. Vaid ühel korral tabas kõrv orkestri ja laulja ühiselt kujundatud mäetippu: Paruni II vaatuse traagiline tõdemus, et söödud pilt oli koopias. Orkestrikulminatsioon oleks tervikmulje tugevuse nimel võinud tõesti rohkem olla, dramaturgia ju seda võimaldanuks.

Filosoofia ja farss

Ōunapuu faabula on irooniline ning jääb filosoferimise ning farsii piirile, sellest ka vastavad lavastuslikud üle vindi mängimised. Hetkiti aimub tekstist midagi poeesisarnast juhtmotiivina läbib libretot laulmise teema. "Ma kuulen, kuidas nad laulavad," ütleb Parun hardalt Botticelli ja Dante kohta maalikohvril. II vaatuses pilkab vürstinna: "Koopiad ei laula. Ja III vaatuses: "Sebastian, tema enam ei räägi... Nüüd ta juba laulab."

Ooperi teksti- ja tegevusrikkus pakuvad osalistele väga häid näitlemisvõimalusi. Tunatud tugevuses näitlejaomadustega Jassi Zahharovi kõrval teeb hea rolli ka Riina Airene, kes on juba pikemat aega silma paistnud üldkeskmise ooperilaulja psühholoogiseeritud rollilahendustega.

Kõige laulvam tundub Rauno Elp Sebastiani roll, mille ta täidab oma stabiilsel ning heatämbrilise vokaaliga. Kui juba niigi gastronoomilisi väljendeid ses teoses hulganisti kasutusel, siis nimetan, et minul tekkis ooperi jooksul meloodianälg. Vokaali on palju aga see on enamasti kõnelaul (*Sprechgesang*) on siin ideaalse kasutuse leidnud). Hinnatamates tänapäeva ooperites (näiteks Saariaho omades) on aga lisaks kõnelaulule, mis on juba olemuselt võrreldav kunagise retsitatiiviga, ka naudinguga jälgitavaid meloodiakaari. Jassi Zahharovi ja Riina Airene ooperis on küll meelel kellel viisid sees.